

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

שבת דף קיד-קכ | פרשת בלק | גליון מס' 26

גליון
מוגדל

דף קיד.

אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי.

בס' כתב אמת (ח"ג עמ' שמו בהערה שם) כתב להקשות מכאן ע"ד רש"י בע"ז (טז:): ד"ה פתיא אוכמא שכתב שדרכן של ת"ח שמצטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם, ומשמע מכאן לכאן שאין קפידא אם הולכים בבגדים שאין נקיים. ונשאר בצ"ע.

וחשבתי ליישב עפמש"כ הגאון רבי יצחק פלאג"י בספרו אבות הראש על אבות דר"נ (פ"א, ב) דהתם איתא דאם מנבל אדם עצמו על דברי תורה ואוכל תמרים וחרובים ולובש בגדים צואים ויושב ומשמר על פתח של חכמים כל עובר ושב אומר שמא שוטה הוא זה, לסוף אתה מוצא כל התורה כולה עמו. ע"כ. וכתב בס' אבות הראש שאין להקשות על מש"כ הכא דלובש בגדים צואים מדברי הגמ' בשבת שכל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, ד"ל דהתם מיירי אחר שכבר למד ונעשה ת"ח ויצא טבעו בעולם שהוא ת"ח, והכא איירי בתחלת תלמודו שעדיין לא נודע בשם חכם כלל, וכמש"כ שם באבודר"נ שכל עובר ושב אומר שוטה הוא זה. וא"כ לפי"ז י"ל נמי שאף רש"י בע"ז מיירי בתחילת תלמודו שאכתי לא ניכר טבעו בעולם.

אלא דק"ק לומר זאת ע"ד רש"י שם, דמרש"י שם שכתב שדרכן של ת"ח הוא כך, משמע שמייירי אף בת"ח שיצא טבעו בעולם, ועוד דשם בגמ' הובא מאמר זה על רבי זירא ובודאי שיצא טבעו בעולם. ועוד דברי שם ד"א זוטא איתא שכן דרכן של ת"ח עניו ושפל וכו' ומטנף כסותו לפני רגלי תלמידי חכמים. (אך בנחלת יעקב שם כתב דבס' ר"ח גרס ומתעטף כסותו לפני רגלי ת"ח).

וראיתי בס' יערת דבש (שבת שם) שכתב ליישב דבשבת מיירי בת"ח שיושב בין עמי הארץ, שכאשר רואים אדם הדור בלבושו מכבדים אותו, וע"כ צריך להקפיד על לבוש נקי מפני כבוד התורה, אך כשנמצא אצל רבותיו שאין הבגדים מעלה בעיניהם עליו אמרו שבגדיו יהיו צואים, דהיינו שמרוב שקידתו אין מקפיד לכבסם ולצחצחם.

ובאמת שכן מבואר בגמ' בשבת שם שכל האיסור לצאת עם רבב על בגדו הוא משום שמשנאי את עצמו בעיני הבריות וכמש"כ רש"י שם וז"ל: שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משנאי את התורה, וא"כ כשנמצא אצל רבותיו אין חשש.

ולכאן כן יש לדייק נמי ממש"כ לעיל ממס' ד"א זוטא שדרכן של ת"ח לטנף כסותן לפני רגלי ת"ח, ומבואר שהטינוף יהיה לפני הת"ח ולא בפני ע"ה.

וחשבתי עוד לבאר דברש"י בע"ז מיירי שבגדיו אינם מכובסים, אך גם אין בהם רבב ושמנונית. ואחר כך ראיתי שכן מתבאר נמי מדברי החיד"א בס' כסא רחמים על אבות דר"נ שכתב שם על הא דאיתא התם שלובש בגדים צואים וכו', שבגדים צואים לאו דוקא שהרי אמרו כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, אלא ר"ל בגדים שאינם מתוקנים. וכ"כ מרן הח"ח זצ"ל בספרו שם עולם (שער החזקת התורה פ"י ד"ה וכן) לפרש שמש"כ שם בגדים צואים הכוונה בגדים פחותים.

ואחר זמן ראיתי בספר מנהג ישראל תורה (חיו"ד סי' רמג אות ב) שעמד על מדוכה זו וכתב ליישב ע"פ הגמ' בעירובין (נד). תניא א"ר הונא מ"ד חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלקים, אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת, תלמודו מתקיים ביזו, ופרש"י שם שני פירושים: לשון א. שדורסת

כתב החתם סופר (שבת דף קמז:): 'מה שנראה לי שנולד לן זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד ע"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידבר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

ומתירין לרדות את הפת כדי שלא יבוא לידי איסור חטאת (לעיל דף ד ע"א).

ואולי יש לחלק ע"פ דברי הגרע"א בתשו' (סי' ח) שכתב לחלק, דשאני מתעסק בכל דבר דאף דפטור מחטאת בכל זאת מיקרי עבירה ואסור, ממתעסק לענין שבת, דכיון שאינה מלאכת מחשבת אינה כלל בגדר מלאכת שבת, וכמו כן יש לומר גם בזה דשוגג ואידכר הוה עבירה ואיסור חטאת, משא"כ מקלקל או מתעסק דלא הוה מלאכת מחשבת ואינו בגדרי מלאכת שבת אינו כלל בגדר איסור חטאת.

אך אכתי יש להתבונן בזה לענין הצלת כתבי קדש אם הדליקה היתה בפשיעתו, אם כן יש בזה לבד ענין של חילול שבת גם ענין של מחיקת השם או מחיקת כתבי הקדש שהוא בלאו דלא תעשון כן לה' אלהיכם, ולפי דברי הבית מאיר בסנהדרין עשה דאת ה' אלהיך תירא, ואם הוא נעשה ע"י חציו דאשו יש עבירת לאו ועשה, ומן הדין להתיר לו לכבות לר"ש דס"ל מלאכה שאצל"ג פטור, או לכל הפחות להציל למבוי שאינו מפולש כדי שלא יבוא לידי איסור מחיקת השם דמה לי איסור לאו מה לי איסור כרת כנ"ל, ולא מצאתי בשום מפרש או פוסק שיעירו בזה, דהיכא דהדליקה בביתו מאי זהירות ישתנה הדין, ומזה ראייה גדולה לשיטת רש"י (יבמות קיט א), דלא אמרינן מה לי איסור לאו כו' אלא לענין חשש ספק אבל לא לענין דחיה עכ"ד.

ואוכלת מיד אחר הריגתה, שאינו מקפיד על תענוגיו אלא אוכל בשר בלא תבשיל ותבלין וכן שאר תענוגים, כן הת"ח מנבל עצמו על ד"ת, ולשון אחר. שדורסת ואוכלת לאחר הריגתה אוכלת מיד, כן ת"ח מחזר על שמועתו מיד כשקבלו מרבו, ומסיים רש"י דלשון השני נראה בעיניו לפי שמצינו בכל התלמוד דרך חכמים להקפיד על אכילתן דרך גדולה וכבוד ועל מלבושיהן דכתיב כל משנאי אהבו מות. ע"כ. אולם המהרש"א כתב וז"ל: ונראה לפרש דורסת ואוכלת כפשטיה כפי הראשון בפרש"י, ומה שדחה פ"י ההוא לפי שמצינו שדרך ת"ח להקפיד על מאכלן וכו', יש ליישב דודאי כן הוא דבתכונן מקפידין ת"ח על מאכלן, אבל הכא איירי דע"י דטרידי בתורתן שלא במתכונן אין מקפידין על מאכלן כחיה, וכהיא דמייתי לקמן באהבתה תשגה תמיד שתעשה עצמך שוגה ופתי כפירש"י שם, ומייתי עלה עובדא דר"א דע"י טרדת לימודו שבק סדינו בשוק העליון של ציפורי. עכ"ל. וכ"כ עוד המהרש"א לקמן על מה שדרשו עה"פ אילת אהבים ויעלת חן דד"ת מעלין חן על לומדיה, וכתב המהרש"א: לפי שלפעמים הם טרודים בלמודן ואין מקפידין במאכלן ומלבושן כמש"כ לעיל, אמר אעפ"כ ע"י התורה מעלין חן. ובדרך זה שאר המאמרים דלעיל, ופרש"י בע"ז יוצדק ע"פ פ"י הראשון בעירובין ודו"ק.

דף קטו.

כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה וכו' - הגאון רא"י ניימרק ז"ל בספרו אשל אברהם - פירות גינוסר (סי' נא) כתב להסתפק מה הדין אם הדליקה נהיתה מצד אי זהירות באופן שע"פ דיני נזקין היה חייב לשלם בעד אשו זה אם היה מזיק לאחרים, א"כ לכאורה גם לענין עבירת הבערה בשבת אינו נקי מזה, כיון דאמרינן אשו משום חציו, ולפי מש"כ התוס' סנהדרין ע"ז ד"ה סוף חמה לבוא כו' דלמ"ד אשו משום חציו גם לענין שחיטה נקרא זה כוחו, וא"כ גם אם אין בזה חיוב מיתה וחטאת ממש, אבל מידי איסור מיתה וחטאת לא נפיק, ולמה לא יתירו לו לכבות למ"ד מלאכה שאצל"ג פטור מה"ת, או לכל הפחות שיציל כל מה שיכול להציל למבוי שאינו מפולש ולחצר שאינה מעורבת כדי שלא יבוא לידי איסור מיתה וחטאת ע"י חציו דאשו.

ואם גם אין בזה חלול שבת ממש משום דמקלקל הוא, ואפילו למ"ד חוץ מחובל ומבעיר אכתי אין בה משום מלאכת מחשבת כיון דלא נתכוון להדליק, אך בכל זאת מי גרע מהדביק פת בתנור בשוגג ונזכר דג"כ אינו בחיוב חטאת, ובכל זאת דחינן

דף קטו:

ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל, גדול עונש האחרון מן הראשון - בספר אש פנחס (ע' נב) מביא מהגאון ר' פנחס הירשפרונג ז"ל שהביא מהבית אפרים המקשה, דלכאורה הא הוי רק גרמא ואמאי גדול עונש של האחרון יותר מן הראשון הא בזה הוי רק גרמא למחיקת השם, ותירץ שם: וי"ל דרבי ישמעאל לשיטתיה אזיל דס"ל דגרמא נחשב כמעשה, עי' ברש"י על הפסוק (דברים יב, ד) בפסוק לא תעשון כן לה' אלקיכם, שהביא מספרי, וז"ל אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב עכ"ל, נמצא דלדעתו נתכון לזה הפסוק במאמרו לא תעשון כן לה' אלוקיכם, כי גרמא נחשב כמעשה, וע"כ לשיטתו גדול עונש האחרון יותר מן הראשון כי גם הגרמא נחשב לו כמעשה. ע"כ.

ושו"מ שנשאל בזה בשו"ת שלמת חיים (יורה דעה סימן קנו) שכתב: שבת (קט"ו ע"ב): מכאן אמרו, כותבי ברכות כשורפי תורה. מעשה באחד שהיה

דף קטז:

התם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר וכו' -
וברש"י: מי דמי וכו' דספר בר טלטול הוא וכו' ע"כ.
בשו"ת מהר"י ברונא (סי' מ') כותב: נשאלתי אי שרי
לטלטל תפילין בשבת כיון דשבת לאו זמן תפילין
הוא והתרת, דהא קיי"ל כר"ש דמוקצה שרי לטלטל
בשבת אף על גב דהיכא דדחיי' בידיים כגרוגרות
וצמוקים בפ' כירה, וה"נ דחיי' בידיים, ואי מנח בשבת
עובר משום בל תוסיף בפ' המוצא תפילין, ע"כ צריך
לחלק דהא תנן בפר' כל כתבי, מצילין תיק הספר
עם הספר ותיק תפילין עם התפילין, ואמרינן בגמ',
אם מצילין תיק הספר עם הספר אף על פי שיש
בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר, ופריך מי
דמי, התם לא נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר
המותר הכא נעשה בסיס לדבר האסור.

ופרש"י התם תיק הספר נעשה בסיס לדבר המותר
לטלטל בלא שום דליקה, דספר בר טלטול הוא.
הכא האי עור נעשה בסיס לדבר שאסור לטלטל
דאינו נאכל הפסח עד הלילה עכ"ל. ואי התפילין
אסור לטלטל הוה ראייה מתיק התפילין, אלא ע"כ
לומר לכ"ע שרי.

ונ"ל הטעם, דאיכא למילף מיניה כמה דינין בקשר
וברצועות ובבתים ובשיני"ן וכה"ג, לכן שרי לטלטל
תפילין אפי' בלא הצלת דליקא ובלא ביזיון, ואין
לומר כיון דלא התירו אלא להציל מדליקה ש"מ
דאסורים, דא"כ ספר נמי. אלא הא דצריכים היתר
היינו לחצר שאינה מעורבת כדמפרש בגמ' כנ"ל
ע"כ.

ובשו"ת מהרש"ם (חלק ח' סי' מג) מביא את דברי
המהר"י ברונא הנ"ל ומוסיף:

וכה"ג כתב המג"א (סימן ש"ז ס"ק כ"ד) לענין גט
אבל גם שם יש אוסרים ועיין בברכי יוסף לעיל סימן
ל"א שפסק (לגבי תפילין) דלהנהיגים שלא להניחם
בחול המועד אסור לטלטלן בשבת ויו"ט, אבל גם
הוא לא ידע מתשובת ר"י מברונא וכו' ע"כ.

דף קיח:

**וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו,
א"ר פפא לדידי חשדן ולא הוה בי -**

(א) יש לבאר מה היתה כוונת ר"פ שחשדוהו בדבר
שאיין בו, והיכן מצינו שחשדוהו בדבר שלא היה בו.
והנה לקמן (ק"ח): איתא אמר רב חסדא האי מאן
דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר
משום בל תשחית, ואמר רב פפא האי מאן דאפשר

כותב בצידן וכו', נטל טומוס של ברכות ושקען
בספל של מים וכו' - גדול עונש האחרון מן הראשון,
ע"כ. והרי בין בכתיבתו בין מה שאח"כ שקעו במים
לא היה כי אם גרמא, ולהלן (ק"כ ע"ב) אמרו: "עשיה
הוא דאסור גרמא שרי", וכן ביו"ד (סי' רפ"ג ס"ד)
דאסור לרקום פסוקים בטלית, הובא בשם שו"ת
הרמב"ם, עי' בב"י (שם סימן רפ"ד סק"ד) - הטעם
משום דיכול לבוא בטלית מצוייצת לביהכ"ס, ואיך
יביא כתבי הקודש במקום הטינופת, ע"כ. והרי אינו
אלא גרמא.

תשובה: פשיטא, לעשות לכתחילה כן אפילו ע"י
גרמא שהוא אסור.

ובשו"ת דובב מישרים (חלק א סימן צט) כתב: הנה
הרשב"א ז"ל בשבת [שם ד"ה לעולם] העלה דהא
דגרם מחיקה שרי הוא רק היכא שאפשר שלא יבא
לידי מחיקה, אבל היכא שודאי וברור הוא שיבוא
לידי מחיקה אז הוי כשפשוף בידיים דאסור עיין שם.
ומשום הכי ניחא מה שהעירו [עי' ערוך לנר סוכה
נ"ג ע"ב ד"ה אמר] אהא דמבואר בש"ס סוכה דף נ"ג
[ע"ב] דאייתי אחיתופל ראייה דשרי למכתב שם
אחספא ולמשדי בתהומא משום שלום עיין שם,
ולהנ"ל קשה הא בלאו הכי מותר דהא גרם מחיקה
שרי, וכן קשה מש"ס שבת דף קט"ו [ע"ב] דכותבי
ברכות כשורפי תורה ומעשה באחד כו' ונטל טומוס
של ברכות ושקען בספל של מים, וא"ל ר"י גדול
עונש האחרון מן הראשון, וג"כ קשה כנ"ל. אולם לפי
דברי הרשב"א ז"ל ניחא, דהיכא דברור הוא שיבוא
לידי מחיקה שפיר אסור, ועיין בשו"ת בית אפרים
יו"ד סי' ס"א מה שכתב בזה [עי' לקמן סי' קי"ד ד"ה
ובעיקר].

**ס"ת שאין בו ללקט פ"ה אותיות וכו' אין מצילין
וכו' -** יש להביא כאן מש"כ בתרגום יונתן ובתרגום
ירושלמי (דברים ל"ב, ג) שמשו רבינו לא הזכיר את
השם לפני שחינך פיו בפ"ה אותיות ע"ש.

בעוד נציין שהגהות טל תורה להגר"מ אריק ז"ל על
הירושלמי מגילה (פ"ג ה"א) רוצה לחדש חידוש
גדול להלכה, דאם יהיה טעות בחומש במדבר בס"ת,
אבל הטעות תהיה בא' מהג' ספרים של במדבר
(היינו דבמדבר הרי נחלק לג' ס"ת, מתחילה עד ויהי
בנסוע, ויהי בנסוע, ומאחריו עד הסוף), יהיה מותר
לקרוא במקום אחר (היינו אם יהיה טעות בפסוק
ויהי בנסוע, יוכלו לקרוא בחומש במדבר לפניו
ואחריו - כיון שנחשב כחומש אחר), ובחומש אחר
שרי לקרוא בשעת הדחק כשאין ס"ת אחר, והוא
חידוש גדול להלכה וצ"ע.

ליה למישתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום בל תשחית.

וכ' המהרש"א דר"פ אמר כן לטובת עצמו, משום שהוא היה עושה שכר, כדאמרין בפסחים (קיג). אמר ר"פ אי לאו דעבדי שיכרא לא איעתרי, ולכן אמר זאת כדי שכולם יקנו ממנו את השכר.

אך ברש"ש כתב לחלוק ע"ד המהרש"א, שהרי גם רב חסדא אמר התם הכי, ושם מאי נוגע בדבר היה, וכתב המהרש"ל דאולי זו היתה כוונת ר"פ באומרו לדידי חשדן ולא הוה בי, כי יש שהיו חושדין בו כפי המהרש"א, שר"פ לטובת עצמו אמר כן ובאמת לאו הכי הוא, וכדברים הללו כתב השד"ח (כללים מערכת ל' כלל קח).

(ב) והמהרש"ל שם כתב לבאר עפ"ד הגמ' בב"ב (י) שרב פפא היה עולה בסולם, ונשמטה רגלו של הסולם וכמעט נפל ר"פ ומת, ור"פ היה תמה מה גרם לו כמעט למות באופן כזה שדומה למיתת סקילה, וא"ל חייא בר רב מדיפתי שמא בא אליך עני ולא פרנסתו, וזה גרם לך לזה. ולזה אמר ר"פ שחשדוהו בדבר שלא היה בו.

אלא שבמהרש"א שם כתב שנתכוין אותו אמורא לרמוז לו על אותו מעשה שהובא בדף ט. שהיה עני שמחזר על הפתחים ולא נתן לו ר"פ צדקה, והיה צריך ר"פ ליתן לו לפחות מתנה מועטת, כמבואר בגמ' שם. וכ"כ החת"ס והיעב"ץ. וא"כ לפי"ד כן היה בו אותו חשד.

(ג) ובס' זכר יהוסף כתב לבאר ע"פ המעשה שהובא ברש"י ורשב"ם בפסחים (קיב): שארמית אחת היתה חייבת לרב פפא מעות, והיה נכנס מידי יום אצלה לגבות את חובו, יום אחד חנקה את בנה ונתנתו על המטה, וכשנכנס ר"פ אמרה לו שב עד שאביא מעותיך וכן עשה, כשבאתה אמרה המתה את בני, וברח מן המדינה. ומזה המעשה יש שהיו חושדין בו שהוא באמת הרגו, וזהו שאמר ר"פ לדידי חשדן ולא הוה בי, וכן פי' בס' העמק שאלה (מ, ז).

אלא שפירוש זה את"ש לדברי רש"י ורשב"ם שם [וכן לערוך בערך ארם], שביארו שבאמת ר"פ ישב על המיטה שהיה בו את אותו תינוק. אך בגמ' בברכות (ח:): מבואר שר"פ א"ל שהוא לא ישב עד שהיא תגביה את המיטה ואז היא הגביה ומצא שם תינוק מת, משום שקודם שישב הרגיש ר"פ שיש שם משהו חשוד, וכמו שהאריך לבאר בר"נ גאון שם, וא"כ לפי זה לא היה מקום לחושדו.

ומענין לענין באותו ענין, הנה בס' סדר הדורות כתב להקשות דלכאו' המאמר בברכות הפוך ממש"כ רש"י ורשב"ם בפסחים, וכתב דאולי מצאו באיזה

אגדה מעשה אחר וב' פעמים נזדמן לו כך ואחר שהעלילו עליו היה נזהר, אך קשה איך אמרו בברכות מכאן אמרו אסור לישב וכו', הא ממעשה שהעלילו עליו אמרו מכאן שאסור לישב על מיטת ארמית וצ"ע. ע"כ.

אלא שעל קושייתו האחרונה יש ליישב ע"פ מה שהביא המהרצ"ח בברכות בשם המקום שמואל לבאר שבאמת ר' פפא לא רצה לישב על המיטה עד שתגביה את המיטה, וכאשר מצא תינוק מת לקחה הארמית את התינוק מן המיטה, ובכ"ז העלילה עליו שהרגו מקודם, ומוכרח לומר כן דלכאו' קשה אמאי הוצרך רבא להזהיר ע"כ שלא לישב על מיטת ארמית, אחרי שבפסחים מובא שכבר רבי הקדוש הזהיר ע"ז, אלא ודאי שאין אזהרת רבא שווה לאזהרתו של רבי, משום שצוואת רבי הקדוש לא היתה רק היכא שלא הגביה את המיטה, אך אחר שבדק ולא מצא שוב אין חשש, וע"כ ר"פ בדק קודם שישב משום צוואת רבי, וכשמצא שם תינוק לקחה אותו הארמית, ואח"כ ר"פ ישב על המיטה משום שבאופן זה אין סיבה שלא ישב עליה, אולם אירע לו מכשול שגם אחר שהגביה המטה ונטלה את התינוק המת, בכ"ז העלילה עליו, ומזה למד רבא שבכל אופן אסור לישב על מיטת ארמית אף היכא שהגביה את המיטה, וא"כ אין אזהרתו שווה לאזהרת רבי, שרבא בא והזהיר שאין לישב על מיטת ארמית כלל אף אחר בדיקה משום שאין הבדיקה מועילה. וע"ע במש"כ החיד"א בס' פתח עינים.

וא"כ לפי"ז מיושבת קושייתו של בעל סדר הדורות, משום שבפסחים היתה האזהרה שלא לשבת קודם בדיקה, ובברכות רבא הוסיף והזהיר לבניו שאף אחר שבדקו לא ישבו, משום שעדיין אפשר שיעלילו עליהם, כמו שאירע לרב פפא רבו.

ולפי"ז יש לומר נמי שאף לפי המעשה בברכות היה מקום לחושדו, משום שאף שקודם שישב רבא בדק ומצא שם תינוק מת ואח"כ ישב, מ"מ אפ"ה אותה נכרית העלילה עליו שהוא הרגו, וא"כ יש שהיו חושדים אותו לפי דבריה.

(ד) ובחי' הגר"ש קאצלנבוין זצ"ל על שבת שם כתב לבאר שחשדוהו משום מה שמבואר בקידושין (עב). שרב פפא אמר שהאידינא איתערבו כותים בבבל ושוב אינה מוחזקת למיחוסת, ואומרת הגמ' שלא היא אלא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה. ורש"י ביאר שני פירושים, שבאמת כותים לא נתערבו בהם אך יצא קול ע"י שכותי שאל מהם אשה אך הם לא נתנו לו, וי"א שרב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבו ליה, ולכך היה ר"פ מוציא

ע"ז. [הרש"ש מציין שמצינו שאמר כן ר"פ בב"מ (עג:).] וא"כ י"ל שע"ז אמר ר"פ שחשדוהו שאמר "הני רבנן" במזיד, ולא הכי הוא שבאמת היה בשוגג.

ח) והגר"ר מרגליות בס' ניצוצי אור הוסיף עוד לבאר ע"פ הגמ' בכתובות (נב:) שיהודה בר מרימר חשדו שרוצה להעביר אחסנתא מברא לברתא וכו'. ע"ש.

ט) ולענ"ד היה נראה לבאר שר"פ כיוון בזה על המעשה דאיתא בכתובות (דף פה.) דהווי יתבי קמיה דרבא, רב פפא ורב אדא בר מתנא. אייתו ההוא שטרא גביה, [הביאו לפניהם תביעת ממון על ידי שטר]. ואמר לו רב פפא לרבא: "ידענא ביה, דשטרא פריעא הוא". ועליך לחייב את התובע שבועה קודם שיגבה, כדין שטר שיש בו ריעותא. אמר לו רבא: האם איכא איניש אחרינא בהדיה דמר? ובלא עד נוסף אינך נאמן להרע את השטר. אמר לו רב פפא: לא. אמר לו רבא: אף על גב דאיכא מר, בכל זאת עד אחד לאו כלום הוא אפילו להרע את השטר.

אמר לו רב אדא בר מתנא: ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא?! ומדוע אינו נאמן לפחות כמותה, לענין שבועה? אמר לו רבא: בת רב חסדא, קים לי בגווה שאינה משקרת. אך מר, לא קים לי בגווה.

ואולי על מעשה זה כוון ר"פ ואמר אשרי למי שחושין בו ואין בו

י) עוד נראה לומר לבאר שר"פ אמר שחשדוהו משום המעשה שהובא בתענית (ט.) שרב הונא בר מנוח ורב שמואל בר אידי ורב חייא מווסתניא הוו שכיחי קמיה דרבא, כי נח נפשיה דרבא אתו לקמיה דרב פפא, כל אימת דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו דעתיה דר"פ הווי מרמזי אהדדי (דלא הוה סלקא להו שמעתא כרבא, רש"י), חלש דעתיה, אקרויה בחלמיה ואכחיד את שלשת הרועים, למחר כי הווי מיפטרי מיניה אמר להו ליזלו רבנן בשלמא.

והקשו ע"ז המפרשים מהגמ' בברכות (סד.) א"ר אבין הלוי הנפרד מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה. וא"כ איך א"ל ר"פ שילכו בשלום.

ובכמה ממפרשי העין יעקב וכן מהמהרש"א מבואר שר"פ כעס עליהם ורצה להענישם ולכן א"ל בלשון הזה.

אך בנימוק"י במו"ק (כט.) כתב שכל האיסור לומר "לך בשלום" לא נאמר אלא כנגד בני אדם שמנחשים ומשימין דבר לליבם, כלומר אנשים

עליהם שמץ של פסול אך קשה לומר כן. ע"כ. וא"כ לפ"ז י"ל שבזה חשדוהו שאיתתא בעא מינייהו ובאמת לאו הכי הוי.

ה) ובס' דף על דף כתב לבאר ע"פ הגמ' בב"מ (סט.) שבאו שני כותים לדון לפני ר"פ ואחד מהשותפים חשד בו שעושה תמיד לרעתו, שכאשר חבירו חלק מדעתו קיים את החלוקה, וכאשר הוא חלק מדעתו ביטל את החלוקה, ור"פ אמר שבכה"ג שיש סיבה לחשוד את הדיין צריך להודיע למתלונן את סיבת פסק הדין, ופ"י תוס' דמשמע שדוקא כאן היה צריך להודיע משום שהיה פתחון פה לחושדו ובעינן והייתם נקיים מה' ומישראל, אך בעלמא לא. וא"כ י"ל שע"ז קאמר לדידיה חשדיה ולא הוה ביה.

ו) עוד ביאר ע"פ הגמ' בברכות (מג:) שנחלקו ב"ה וב"ש אם הביאו לו הדס ושמן ריחני על מה יברך תחילה, ופסק שם ר' יוחנן כדברי המכריע שיברך על השמן בתחילה כב"ש, ור"פ איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא בירך על ההדס בתחילה, א"ל רב הונא לא סברת הלכה כדברי המכריע, א"ל ר"פ הכי אמר רבא הלכה כב"ה שיברך על ההדס תחילה, ואומרת הגמ' דלא היא אלא לאשתמוטי קעביד, דהיינו שבאמת רבא לא אמר כן אלא ר"פ אמר כן מחמת בושה שטעה כך פירש"י שם, אך בגליון שם הביא את דברי הרמ"ע מפאנו שר"פ פליג על ר"י מסברא דנפשיה, ולא מחמת בושה הוא דבעי אשתמוטי, אלא מחמת חסידות וענוה ותלה הגדולה ברבו. ועיין בברכ"י (או"ח סי' רטז.) ובשד"ח (מערכת כ' אות ח'). (ועיין עוד במש"כ בענין זה בחי' בברכות כז: בסופו).

וא"כ י"ל דע"ז קאי ר"פ שחשדוהו ולא היה בו, שחשדוהו ששינה מחמת הבושה ובאמת לאו הכי הוי, אלא מחמת ענוה שינה.

ובאמת שמצאתי שכ"כ בס' לשון לימודים בשם הגאון מוילנא וז"ל: שמעתי בשם הגאון דלכן אמרו במקומות רבים בעניני ר"פ "ולא היא", משום דר"פ התפלל "יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו" כדאיתא בשבת (ק"ח), ונתקיימה תפילתו שחשדו אותו בעלי הגמ' דלאשתמוטי עביד (ברכות מג:). ובמס' קידושין (עב:) חשדוהו דאתתא בעא מינייהו.

[ולפ"ז ביאר הגאון מדוע פסק הר"ף בברכות שם כב"ה, הגם שהגמ' אמרה על דברי ר"פ "ולא היא", דבאמת לא עביד לאשתמוטי, וא"כ באמת אמרו שהלכה כב"ה].

ז) ובילקוט גרשוני (סנהדרין ק.) פ"י זאת על הא דאיתא התם בגמ' שר"פ אמר שאפיקורס היינו מי שאומר "הני רבנן", דלשון בזוי הוא, והגמ' אומרת שר"פ שכח ואמר בטעות הני רבנן וישב בתענית

במוצ"ש כו', משמע שסעודת מלוה מלכה צריכה להיות בפת דוקא, כמו בסעודת ליל שבת. וכן כתב בספר חיי אדם (כלל ח' סימן ל"ו), שסעודה זו שנקראת מלוה מלכה, צריך לקיימה בסעודת פת, ומכל מקום מי שאי אפשר לו לאכול פת בסעודה רביעית, יאכל מיני מזונות, וזהו חיוב גמור.

ולענין נשים בסעודת מלוה מלכה, עיין פרי מגדים (באשל אברהם סימן ש') שכתב, שלכאורה אפשר שאין הנשים חייבות בסעודה רביעית, אלא שלפי הטעם שהובא בטורי זהב בשם שבולי הלקט שהוא ללוות המלך, יש לחייב גם הנשים. ע"כ.

ובתוספת מעשה רב (סימן ל"ט) כתב, שפעם אחת קבלה עליה אשתו של הגר"א מוילנא להתענות הפסקה, ולכן הפסיקה מלאכול לאחר סעודה שלישית בשבת, ותיכף אחר ששמעה הבדלה במוצאי שבת שכבה לישון. ויודע הדבר להגר"א, ושלח להודיע לה, שבכל הפסקות שתעשה לא יכופר לה ההפסד של מניעת סעודה רביעית אחת, ואז תיכף קמה ואכלה סעודה רביעית. ע"כ.

וע"ע שם שהובא מעשה רב בגודל החיוב של סעודה רביעית בכלל, שפעם אחת חלה הגר"א במוצאי שבת, והקיא, ולא אכל סעודה רביעית, ואחר שישן ונרגע, ציוה את בני ביתו העומדים לפניו שיראו אם לא עלה עדיין עמוד השחר, שיפררו לו כזית פת, ויאכילוהו בכף בעל כרחו, כדי לקיים מצות סעודה רביעית. ע"כ.

דף קכ.

אמר רבא חסידי אגרי בשבת שקלי כו' הכא בירא שמים עסקינן דלא ניחא לי דליתנהי מאחרים - בר"ן מבאר דחסידים מוותרים משלהם כל היכי דאיכא נדנוד עבירה. והירא שמים פורשים מחטא, ומכל מקום הם אינם רוצים לזכות מההפקר, דהוא יודע שלא ברצונו הפקירו. ובהג"מ הורביץ כ' רמז לזה מה שנאמר אשרי כל "ירא ד" וגו' יגיע כפיך כי תאכל וגו'. שנהנה מיגיעות כפו, ואינו רוצה לזכות מההפקר שאינו מכל הלב. וברש"ש מציין להא דאיתא בבבא מציעא (דף כ"ד ע"ב) דלפנים משורת הדין יש להחזיר מציאה גם אחרי שנתייאשו הבעלים, דגם התם הייאוש הוא שלא לרצונו של הבעלים.

<<<<<<>>>>>>

המייחסים חשיבות מרובה למילים הנאמרות אליהם, וסבורים שהם יכולים להשפיע על עתידם, וכנגדם דיברו חכמים, אבל למי שאינו מקפיד אין הדבר מזיק כלום. [ע"ד מה שאמרו בפסחים (ק:)] דלא קפיד לא קפדי בהדיה].

וכן בס' שדה יצחק הביא שכל הקפידא הוא דוקא אם אומר כן ליחיד אך לרבים אין חשש. ובס' מירא דכיא ביאר שרצה להצילם מהחלום הרע וא"ל נוסח זה שיש בו לשון שאומרים למת. ועי"ז יחשב להם כאילו שהם מתו, ויצאו יד"ח החלום. [וכמו שמצינו בגיטין (לה).] דההיא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא אמר לה מאי אעביד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא, ואבא מרי לא מגבי כתובה לארמלתא, אמרה ליה הב לי מזוני, אמר לה מזוני נמי לית לך דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות, אמרה ליה אפכוה לכורסיה כבי תרי עבדא לי, הפכוה לכורסיה ותרצוה, (פירש"י הפכו כסאו וזקפוהו כדי שתתקיים הקללה בכך), ואפילו הכי לא איפרק מחולשא]. וע"ע במש"כ התורה תמימה (לך לך פט"ו, טו) בזה.

ולפ"ד אפשר לתרץ שר"פ הכיר בהם שהם ת"ח וע"כ לא נזהר מלומר להם לכו בשלום, ואדרבה בכונה א"ל לכו בשלום כדי לכבדם ולפרסמם שת"ח הם, ואינם מייחסים חשיבות לדבר שאין בו ממש, או שא"ל כן משום שהיו רבים ואז אין חשש כמש"כ השדה יצחק, או כדי שיחשב להם כאילו מתו ע"י שא"ל לשון שאומרים למת.

ולפי"ז יש לומר שע"ז התכוון ר"פ שחשדוהו אנשים שכועס עליהם ומתכוין להענישם, אולם ר"פ אמר דלא הוה בי משום שכוונתי היתה לטובה דהא אין חשש זה אמור בת"ח שלא מייחסים חשיבות לדבר. [ואפשר שעל כל המקרים הנ"ל היתה כוונתו של ר"פ באומר שחשדוהו ולא היה בו כמו שאיתא במגילה (טו):] אשכחיה רבה בר אבוא לאליהו א"ל כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי].

דף קיט:

לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת כו' - בבבאור הגר"א (סי' ש סק"ב) כתב שמסמיכות המאמרים לעולם יסדר אדם שולחנו בע"ש אף על פי שאינו צריך אלא לכזית כו' לעולם יסדר אדם שולחנו

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר. מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם. כמו"כ מתקיים שיעור 'למשכמי קום' לאחר הנה"ח בביהכנ"ס 'תורת משה מציון רח' החווה פינת דרכי איש, ו'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב. ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com בכתובת זו ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק. לתרומות עבור 'בית מדרש גבוה לכהנים' פנו לטל 0504166339 או דרך מכשירי נדרים.